

## **„ფერიცვალების“ ცნების კულტურულ-ფილოსოფიური შინაარსი**

თაბორის მთაზე იესო თავისი მოწაფეების – პეტრეს, იაკობისა და იოვანეს, წინაშე ღვთაებრივი სახით წარსდგა: „იცვალა მათ წინაშე ფერი, და მზესავით გაბრწყინდა მისი სახე, და ნათელივით გასპეტაკდა მისი სამოსი“ ( მათე, 17.2). სახარებისეულ ამ ეპიზოდში ასახული მოვლენა სხვადასხვა ენაზე განსხვავებულად გამოითქმის. მაგალითად, რუსულად "преображение" გარდასახვას ნიშნავს, ინგლისურში ეს აქტი "transfiguration"-ად იწოდება, რაც ასევე გარდაქმნას ნიშნავს. ყველა ამ შემთხვევაში განკაცებული ქრისტეს ღვთაებრივი დიდებულებით წარმოჩენა ერთი და იმავე რელიგიურ შინაარსს ატარებს. მაგრამ ქართული სიტყვა „ფერიცვალება“ ღრმა სიმბოლურ და მსოფლმხედველობრივ აზრს იტევს. ფერიცვალება ნიშნავს ნივთიერთა ფერთაგან დაცლას და ღვთიური „ფერით“ – ნათლის ფერით შემოსვას იესოსი. ღმერთი თავის მოწაფეებს უჩვენებს თავის არაამქვეყნიურ, ტრანსცენდენტურ სახეს, რომელიც მატერიალური, დროისა და სივრცისათვის დამახასიათებელი სახეებით ვერ განხორციელდებოდა და ვერც ჩვეულებრივი, სულიერად მოუმზადებელი ადამიანები დაინახავდნენ მას. გრიგოლ პალამა ჰომილიაში ფერიცვალების შესახებ აღნიშნავს: „არცა ნათელი იგი არს შეგრძნებადი, ვერცა ჰხედავენ მას მარტივად სხეულებრივი თვალთ მხედველნი, არამედ ღმრთეებრივი სულის ძალით შეცვალებულნი იხილავენ.“

ქრისტიანობას სიმბოლიზირებული სახისმეტყველება ახასიათებს. აზრის სიღრმემ, მიუწვდომლობამ, დაუტევნელობამ ფორმალურ-ლოგიკურ ტერმინებში შექმნა სიმბოლოების, სახეების, სქემების, ფორმების მყარი სისტემა. ისინი ფსიქოლოგიურ-ემოციური მინიშნების გზით იყვნენ უმაღლესი შემეცნებითი ინფორმაციის მატარებელნი ღმერთსა და ადამიანს შორის. ქართული სახისმეტყველება მდიდარია როგორც ზოგადქრისტიანული, ასევე წმინდა ქართული წარმართულ-მითოსური აზროვნების ტრანსფორმაციის გზით შექმნილი სიმბოლიკით. ასეთია ნათლობისა და ბიარების, ჯვრისა და ნათლის სვეტის, მზისა და ვაზის და მრავალი სხვა სიმბოლო.

„ფერიცვალების“ კულტურულ-ფილოსოფიური შინაარსის ახსნისთვის აუცილებელია ფერის სიმბოლურ-შემეცნებითი ფუნქციის ანალიზი. მშვენიერის განსახოვნების მიზნით ქრისტიანულ ტროპულ აზროვნებაში ხშირად იყენებდნენ ფერსაც. იგი სიტყვის შემდეგ ერთ-ერთ უმთავრეს როლს თამაშობდა, კერძოდ, ბიზანტიურ კულტურაში. ფერი ხელოვნებაში შეიძლება გამოყენებული იყოს როგორც წმინდა ესთეტიკური ფენომენი. ასევე მას შეიძლება ჰქონდეს სიმბოლური მნიშვნელობა.

როგორც ბიზანტიური კულტურის მკვლევარნი აღნიშნავენ, უკვე V-VI საუკუნეებში ბიზანტიაში ჩამოყალიბებული იყო მეტ-ნაკლებად მყარი ფერთი მეტყველება (16,104). ფერთა ასოციაციურ-სემანტიკური მნიშვნელობა ივსება ფილოსოფიურ-რელიგიური ში-

ნაარსით. ძირითადი ფერები იყო მენამული, თეთრი, ოქროსფერი, მწვანე, ცისფერი და შავი. თითოეულ ფერს თავისი მნიშვნელობა ჰქონდა. ყოველი მათგანი გარკვეულ სიმბოლოს წარმოადგენდა. მენამული იყო უმაღლესი ძალისა და ღირსების ფერი – „საიმპერატორო ფერი“. ეს ფერი შეიცავდა ერთგვარ დაპირისპირებას ზეციურისა და მიწიერის – ცისფერისა და წითლის. მასთან ერთად, წითელი ფერი ადრეული ქრისტიანობიდან მნიშვნელოვანი ფერია, რომელიც ქრისტეს წამებასა და დიდებას უკავშირდება. წითელი ფერი არის ცხოვრების სიმბოლო. ამავე დროს, სისხლისფერი, უპირველეს ყოვლისა, ქრისტეს სისხლის სიმბოლოა. ერთ-ერთი უმთავრესი სიმბოლური ფერი იყო თეთრი – ღვთიური ნათლის მატარებელი ფერი. აქედან, ქრისტეს თეთრი სამოსი – ეს არის სინწინდისფერი, ამქვეყნიურობისაგან განდგომისა და ამაღლებულობის ფერი. შავი ფერი დასასრულის, სიკვდილის, სამარის, ჯოჯოხეთისა და უმეცრების სიმბოლოს წარმოადგენს. ოპოზიცია თეთრი-შავი აღიქმება როგორც სიცოცხლე-სიკვდილი. მწვანე ფერი მიწიერ ქვეყანაში იმავს გამოხატავს, რასაც მენამულისფერი, ოქროსფერი და ცისფერი ტრასცენდენტურ სამყაროში. ლურჯი ფერი ცის ასოციაციის, მიუწვდომელი საიდუმლოების სახე იყო. ცისფერი ფერი იშლება ქრისტეს მახლობად. ეს არის ქრისტიანული სოციუმის უმაღლესი ჭეშმარიტების არაცნობიერი გადმოცემის მხატვრული სახე. ოქროსფერი აღიქმებოდა როგორც ნათელი (16,108).

რაც შეეხება ფერის შემეცნებით ფუნქციას ძველ ქართულ აზროვნებაში, კერძოდ, ქართულ აგიოგრაფიაში, ჰიმნოგრაფიასა და ადრეული პერიოდის საისტორიო მწერლობაში, ირკვევა, რომ ამ ნაწარმოებებში ფერი თითქმის არ გვხვდება არც წმინდა ესთეტიკური და არც სიმბოლური მნიშვნელობით. მაგრამ ეს იმას როდი ნიშნავს, თითქოს იგი გამორჩათ ქართველ ავტორებს ან ყურადღებას არ აქცევდნენ მას. აქ ფერის უქონლობას დაკისრებული აქვს გარკვეული ფუნქცია – დაახლოებით ისეთი, როგორც დუმილია.

დუმილი წარმოადგენს მისტიკური ცოდნის უმაღლეს საფეხურს. ამავე დროს, იგი არის ღმერთის მშვენიერების გადმოცემის საუკეთესო საშუალება. ეს აზრი ჯერ კიდევ უძველეს მითოლოგიასა და მისტიკაში არსებობდა. იგი განსაკუთრებით აქტუალური გახდა შუა საუკუნეებში. პლოტინის აზრით, აბსოლუტური ჭეშმარიტების ხილვა შესაძლებელია მხოლოდ ღრმა დუმილში და მისი არსის გადმოცემის საუკეთესო საშუალებასაც უსიტყვო დუმილი წარმოადგენს. ლონგინე აღნიშნავს, რაც ჭეშმარიტად მშვენიერია, აღემატება სიტყვას და მისი გადმოცემა დუმილს საჭიროებს. გიორგი მერჩულე „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრებაში“ იმონებს სოლომონის სიტყვებს: „ბრძნად მეტყველება ვერცხლი არს წმინდა, ხოლო დუმილი – ოქრო რჩეული“ (10,125). ეს იმას უნდა ნიშნავდეს, რომ ყოველთვის ის არის უფრო მნიშვნელოვანი, რასაც ენა ვერ წვდება, რაც ვერ გამოითქმის.

მზე არის სათავე სინათლის, რომელიც ებრძვის სიბნელეს. ამ შებმაში წარმოიქმნება „ფერი“. შავი და თეთრი ანუ, უფრო სწორედ, ნათელი და ბნელი არის სამყაროს უმთავრესი ფილოსოფიური ფერები. სპექტრის ყველა დანარჩენი ფერი არის გარდამავალი, შუალედური ფერი. გარდამავალ ფერთა უქონლობა, ფონის სისადავე, უკეთეს პირობას შექმნიდა ძირითადი ფილოსოფიური ფერების – ნათელისა და ბნელის, აღსაქმელად.

ის რამდენიმე შემთხვევა ფერის გამოყენებისა ამ პერიოდის მწერლობაში, რომელზედაც ქვემოთ გვექნება საუბარი, ვერ დაამონუმებს ფერთა სისტემის არსებობას ძველ ქართულ მსოფლმხედველობაში. პირიქით, ეს ფაქტი ხაზს უსვამს, რომ ქრიტიანი მოაზროვნეები “ნივთიერთა ფერთა” არ იყენებდნენ „უნივთოისა“ სამყაროსთან მისაახლებლად.

ქართულ ჰიმნოგრაფიაში რამდენიმე ადგილას გვხვდება მენამულისფერი: „ყუავილთა სულნელი ძირითგან უნაყოფოთა გამოჩნდა ფერთა მით მენამულითა და სულმან წმიდამან აღიტაცა ზეცათ გონებითა და მუნ უჩუენა შუებაი წმიდათაი ყუავილოვანსა სამოთხისასა“ (8,97). „ქუეყანა ვიდრე მენამულ იქნა დღეს სისხლითა მით ჩჩვილთაისა, ხოლო წარმართთა ეკლესია აღივსო სულნელებითა საიდუმლოდ და ვითარცა ანთრაკნი პატიოსანნი შენირნეს დღეს ქრისტეს“ (10,477).

მენამულისფერი, როგორც ზემოდ აღვნიშნეთ, ბიზანტიურ ფერთა სიმბოლიკის თვალსაზრისით, იყო უმაღლესი ძალისა და ღირსების ფერი. მასთან ერთად ნითელი ფერი ქრისტეს ნამებასა და დიდებას უკავშირდება, მისი სისხლის სიმბოლოა. მოყვანილი მაგალითებიდან პირველ შემთხვევაში იგულისხმება აბო ნამებული, მეორე შემთხვევაში – ქრისტესათვის ნამებულ ჩვილთა სისხლით შეღებილი ქვეყანა. შეიძლება ვიფიქროთ, რომ მენამულისფერი ორივე შემთხვევაში იმ სიმბოლური მნიშვნელობით არის გამოყენებული, როგორც ბიზანტიურ ფერთა ლექსიკაში იყო მიღებული.

აბოს საგალობელში გვხვდება ასეთი მეტაფორა ორი უმთავრესი ფერის – ნითელისა და თეთრის, საოცარ დაკავშირებაში: „სიმენამული ბრალთა ჩუენთა განასპეტაკე ან უფროის თოვლისა“. ნითელი ფერი არის ცხოვრების ფერი. მის საპირისპიროს წარმოადგენს თეთრი ფერი, რომელიც ღვთიურობისა და სინძინდისფერია. ამ სიმბოლური შინაარსით ადვილი გასაგები ხდება მოყვანილი საგალობლის მნიშვნელობა: ცხოვრების ცოდვათა მიტევებასა და განსპეტაკებას, სულიერ განწმენდას და სიმშვიდეს შესთხოვენ უფალს. ნითელ ფერს ორგვარი სიმბოლური მნიშვნელობა ჰქონდა. იგი ან ცოდვილი ცხოვრების ფერი იყო, როგორც ზემომოხმობილ მაგალითში, რაც კარგად ჩანს თერთან დაპირისპირებაში, ან, პირიქით, სიდიადის აღმნიშვნელია და შეიძლება შავსა და ბნელს დაუპირისპირდეს: „..... და ნიაღ-ვლო არა თუ ზღუაი იგი მენამულის, არამედ შავი ესე და წყუდიადი ზღუაი ამის საწუთროისაი, შევიდა ქუეყანასა მას აღთქუმისასა, რომელი არს ზეცათა იერუსალიმი...“ (11,194).

ბიბლიურ აღთქმულ ქვეყანაში მიმავალმა ებრაელმა ერმა მენამულის ზღვა სასწაულებრივი გზით გაიარა. ჩვენ მიერ დასახელებულ შემთხვევაში მენამულის ზღვა ისევე განზოგადებული და არაკონკრეტული, ე.ი. სიმბოლური მნიშვნელობით არის მოხმობილი, როგორც ამქვეყნიურის აღსანიშნავად „შავი და წყუდიადი ზღუაი“. მათი დაპირისპირება ორივეს სიმბოლურ შინაარსს ხსნის. სხვაგან მენამულის ზღვა კონკრეტული მნიშვნელობით გვხვდება: „...რაჟამს მოევლინა მოსე ღმრთისა მიერ უდაბნოთა ეგვიპტით გამოყვანებად ძეთა ისრაელისათა, და განპებითა ზღვისა მის მენამულისაითა, ვითარცა ნათელღებულნი, განვიდეს სიხარულით...“ (11,56).

მენამულისფერის ღრმა სიმბოლური სახე გვხვდება „წმინდა ნინოს ცხოვრებაში“: „ესრეთვე იყოს წარყვანებაი შენი ოდეს ეგე ეკალი, რომელი შენსა გარემოისა არს, ყოველივე იყოს ვარდ მენამული სულნელი შენ მიერ“ (10,331). მენამულისფერის უმაღ-

ლესი დიდებისა და ღირსების შინაარსს უერთდება წმინდა ნინოს სულიერი სულნელი და ერთად ქმნის ქართველთა განმანათლებლის ღვთიური ამაღლებულობის არაამქვეყნიურ და არამატერიალურ სახეს.

ჰეგელი ფერთა სიმბოლურ შინაარსზე საუბრისას აღნიშნავს, რომ წითელი ფერი გამოხატავს მამაკაცურ, ძლიერ, გაბატონებულ, მეფურ სანყისს. ამ სიმბოლიკის თანახმად, მარიამ ღვთისმშობელს, როდესაც იგი გამოხატულია ტახტზე მჯდომარე, როგორც ზეციური დედოფალი, წითელი მანტია აცვია, ხოლო, როდესაც იგი დედად გვევლინება – ცისფერი მანტია. ეს უკანასკნელი შეესაბამება საზრისით აღსავსე სიმშვიდეს, სინყნარეს, გრძნობით გაჯერებულ ხედვას (17,54). სწორედ ამ ფერებით შემკულს წარმოგვიდგენს ფილიპე ბეთლემელი ღვთისმშობელს „ბეთლემის საგალობელში“: „ფესუთა მათგან ოქროვანთა შემკული ხარ შენ, ქალწულო, იაკინთე ძონეული სამოსლად გაქვს, ღმრთისმშობელო, ლამპრითა მით ბრწყინვალითა მოგეგებვით, დედოფალო“ (8,129). ბეთლემის წმინდა ღვთისმშობლის ხატი თუ ფრესკა ოქროცურვილი კიდევებით არის შემკული. ოქრო და ოქროსფერი ხატწერაში უდიდესი ნათების ფუნქციით იყო გამოყენებული. იგი კარგავდა თავის სიმძიმეს, მეტალისებურ სიმკვებერეს და იძენდა სინაზით, სიმსუბუქითა და მშვენიერებით აღსავსე ციმციმს (ნათებას). ოქროსფერი, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ნათლისფერს უტოლდებოდა. იაკინთე და ძონეული ღვთისმშობლის ტანსაცმლის სწორედ იმ ორ სიმბოლურ ფერს – ცისფერსა და წითელს – აღნიშნავს, რომელზედაც ჰეგელი მსჯელობდა.

როგორც უკვე ითქვა, ჰიმნოგრაფიაში, აგიოგრაფიასა და ადრეული პერიოდის ჟამთააღმწერლობაში ფერი იშვიათად გვხვდება. საკუთრივ ფერთაგან ყველაზე ხშირია (თეთრისა და შავის გარდა) წითელისა და მუწამულისფერის გამოყენება. ისინი სიმბოლურ შინაარსს ატარებენ და ზემოდასახელებულ სემანტიკურ მნიშვნელობას შეიცავენ: „სულად სულნელად გიცნა, ღირსო, ეკლესიამან და ენითა შვილთა თვისთაითა ხმობს ღუანლსა შენსა სიმხნისა, რომელიც შეიმკო სახედ 'ძონეულისა და განშუენდა ბრწყინვალედ სისხლითა შენითა...'“ (8,95). აბო თბილელისადმი მიძღვნილ ამ საგალობელში ძონი წითელი ფერის აღმნიშვნელია და წმინდანად ქცეული მონამის სულის სიდიადებზე მიუთითებს.

სხვა ფერები უფრო იშვიათად გვხვდება. ლეონტი მროველთან ერთგან ვკითხულობთ: „...და შემოკრბა ერი ხილვად მწუანისფერობასა მას და ფურცლიანობასა ჟამსა ზამთრისასა“ (7,119). აქ სიმბოლურ მნიშვნელობას ფერი – „მწვანე“, კი არ ატარებს, არამედ ზამთარში ხის მწვანეფურცლიანობა, მაშინ, როცა სხვა ყველა ხე ჩამომტკნარია. ეს მიუთითებს ამ ხის არაჩვეულებრივობაზე.

„მოქცევაი ქარსლისაის“ ტექსტში ვკითხულობთ: „საგზლისა აქუნდა ოქროი ყვითელი“ (9,338). ყვითელი ფერი ოქროს აღწერილობით ხასიათს ატარებს და არა იმ სიმბოლურ მნიშვნელობას, რომელიც მას ქრისტიანულ მსოფლალქმაში აქვს: გაიგივებულია ოქროსფერთან, ეს უკანასკნელი კი – ნათელთან.

სიმბოლური მნიშვნელობით გვხვდება შავი და თეთრი, უფრო სწორად – სპეტაკი: „მოვიდიან ფრინველნი ცისანი ფერთა შავნი და შთავიდიან მდინარესა მას შინა, განიბანნიან და განსპეტაკნიან.....“ (7,101). „ფრინველთა მათ ფრთითა უშუერთა განბანა წყლითა და განსპეტაკება ბრწყინვალედ“ (7,111). პირველ წინადადებაში სპეტაკი

უპირისპირდება შავს, როგორც თეთრი ფერი შავ ფერს. მეორე შემსხვევაში დაპირისპირებულია სპეტაკი ანუ წმინდა (და არა თეთრი ფერი) უშუერთან ანუ საძაგელთან, ბინძურთან, ბილწთან, ურწმუნოსთან. ამ ორი წინადადების ერთმანეთთან შედარება ხსნის სპეტაკისა და შავის სიმბოლურ მნიშვნელობებს.

სპეტაკით შეიძლება დახასიათებული იყოს ღვთის, წმინდანთა ან ანგელოზთა სამოსელის ბრწყინვალება, სულიერი სინათლე და სინამდვილე: „და მეორეთა საყდართა იხილა მოხუცებული მჯდომარე ბენრიტა სპეტაკითა და თავსა ზედა ეღვა გვირგვინი ნათლისა არა ოქროისა და ფერხთა მისთა თანა ჯდა ნინო.....“ (7,167). სპეტაკს ფერთი მნიშვნელობა აქვს თეთრის, ხოლო შინაარსით წმინდას, ნათელს ნიშნავს: „და მოიღეს მცირედ, ვითარცა მარცუალი იფქლისაი და სპეტაკი, ვითარცა თოვლი“ (11,33). თეთრი ანუ სპეტაკი აღიქმება როგორც ნათელი ბრწყინვალე და ელვარე: „ხოლო ვითარცა მიერულა, წარმოუდგა მას ანგელოზი უფლისაი ბრწყინვალე და დიდებული, მოსილი სამოსლითა სპეტაკითა ელვარედ და ბრწყინვიდა პირი მისი ვითარცა მზის-თუალი“ (7,169).

როგორც ვნახეთ, ფერთაგან სიმბოლური მნიშვნელობა აქვს, უფრო ხშირად, თეთრსა და შავს. ეს არის იგივე ნათელისა და ბნელის ოპოზიცია. ნათელს ზოგჯერ ფერს უწოდებენ და ქმნიან სიტყვას „ნათლისა ფერ“: „ჩუენებით ვხედევდ, მოვიდა კაცი ნათლისა ფერ“ (9,336), ანდა: „.....საჩინო, ვისარცა მზე ვარსკვლავთა შორის, ნათლის-ფერ, ვითარცა ელვაი ღრუბელთა შორის, ცისკროვან, ვითარცა აღმოსავალი კერძოთა შორის“ (8,174).

როგორც ჩანს, ძველ ქართულ ქრისტიანულ აზროვნებაში ფერთაგან სიმბოლურად მნიშვნელობს ძირითადად ნათელი და ბნელი. ნათელი არის „რალაც“ აბსოლუტურად მსუბუქი, ჰაეროვანი, ყოველგვარი წინააღმდეგობების გარეშე. იგი წარმოადგენს წმინდა იგივეობრიობას საკუთარ თავთან და არ შეირევს სპექტრის არც ერთ ფერს, რომელიც სინათლესთან შედარებით უკვე მოიცავს რალაც შედარებით ბნელს, კავშირი აქვს სინათლისაგან განსხვავებულ რალაცასთან (17,24). ნებისმიერი ფერი არის გარკვეული შემღვრევა სინათლის თავისთავადობისა. ფერთა სიმბოლიკა ემყარება სინათლის მეტაფიზიკას. „ფერი მოცემულია, როგორც გასაგნებული, მატერიალიზირებული, სინათლე“ (17,11). ქრისტიანული მწერლობის მიზანი კი არა საგნობრიობის, არამედ წმინდა სულიერების აღწერაა. თაბორის მთაზე ქრისტეს ფერისცვალების ეპიზოდი სწორედ ამ ორ სამყაროს შორის არსებული მიმართების მაჩვენებელია. „ფერიცვალება“ ნიშნავს ნივთიერთა ფერთაგან დაცლას და ღვთიური ფერის – ნათლის ფერით შემოსვას იესოსი.

ერთი-ორი შემსხვევა ჯერ კიდევ არ ნიშნავს ფერთა სიმბოლიკის არსებობას. მითუმეტეს, რომ სპეტაკი და შავი აღიქმება როგორც ნათელი და ბნელი. ფერის უქონლობა ორი თვალსაზრისით შეიძლება აიხსნას: ან სპექტრის გარდამავალი ფერები უძღურია იმ სიღრმეთა გადმოსაცემად, რომელთაც ქრისტიანული მწერლობა გვანვდის. „შუენიერება საღრმთოი არა გამოხატულ არს შუენიერებითა ფერთაითა, არამედ უზეშთაესითა, რომელი მიუთხრობელ არს გულისხმისყოფად“ – აღნიშნავს გრიგოლ ნოსელი; ან მისი უქონლობა გამოწვეულია ფონის სისადავის აუცილებლობით, რაც უკეთეს პირობას შექმნიდა ძირითადი „ფილოსოფიური ფერების“ – ნათელისა და ბნელის აღსაქმელად, ვინაიდან: „როგორი მშვენიერიც არ უნდა იყოს ფერთა სამყარო, არაფერადოვნება მა-

ინც უმჯობესია, რადგანაც ფერი არის ღრუბელი, რომელიც ფარავს გამჭვირვალებას, ხოლო არაფერადოვნება კი - მთვარე" - ჯელალედინ რუმი .

სამყაროს კრეაციის სურათის აღწერისას წმინდა გრიგოლ ნოსელი გვაუწყებს, რომ ყოვლად ძლიერმა ღმერთმა „არსთა არსებისა შემშადადებლად“ აიღო და დაჰბადა ყოველივე ის, რითაც ნივთი წარმოჩინდება: სიმსუბუქე, სიმძიმე, სისველე, სიხმელე, სიცხე, სიმხურვალე, ფერი, სახე, გარშემონერილობა, მანძილი. ეს ის არამატერიალური თვისებებია, რომლებიც მატერიის კომპონენტებს წარმოადგენენ. მათი ურთიერთთანხვედრითა და შეერთებით იქმნება სხეული. მაგრამ მანამდე იყო უხილავი შესაქმე. „უხილავი იყო იგი, რამეთუ უხილავისა ფერი არა არს, ხოლო ფერი, ვითარცა დინებაი რაიმე, იქმნების სახე პირისა მის გამოჩინებლისა და სახე უგუამოდ შეუძლებელ არს“ (6,211). ე.ი. მინა იყო არამატერიალური და სპირიტუალური, უხილავი, უფერო, უსახო ანუ უსხეულო. მას არ გააჩნდა არავითარი ნივთიერი თვისება - ხილვადობა, სახოვნება, სხეულებრიობა, ფეროვნება. ყოველივე ეს თავს იჩენს ხილული „სამყაროს“ შექმნასთან ერთად. გრიგოლ ნოსელი აღწერს მიჯნას გრძნობად და გონისეულ შესაქმეს შორის. ეს საზღვარი „ხილულსა ამას დაბადებულთა“ და „უხილავთა“ შორის არის „ცა“, რომლის მიღმა „არცა სახე არს, არც სიდიდე და არც ადგილთა ცვალებაი, გინა დგომაი და არცა სიშორის საზომი და არცა ფერი და არცა გუარი, არცა ვითარებაი და არცა რაი სხუაი, რომელი ცასა მას ქუეშე იხილვების“ (6.214).

როგორც ვხედავთ, ფერი დროსა და სივრცეში შექმნილი მატერიალური სამყაროს სხეულებრივი მახასიათებელია. უხილავსა და მარადიულს ფერი არ გააჩნია, ვინაიდან ფერი არის „სახე პირისა მის გამოჩინებულისა და სახე უგუამოდ შეუძლებელ არს“. ამიტომ იგი ნაკლებად გამოიყენება იმ სამყაროს აღსაწერად: „.....სადა - იგი მარტივნი და წრფელნი და უქცეველნი ღმრთის -მეტყულებისა საიდუმლონი ნათელსა უბეშთაესთა მით დაფარულ არიან, დაფარულ საიდუმლოისა დუმილისა არმურითა და ბნელსა შინა შეუხებელისა და უხილავისა ზეშთასიკეთისა შეუნერებითა აღავსებენ უთუალოთა გონებითა“ (14,223).

დიონისე არეოპაგელი გვასწავლის, რომ საღვთისმეტყველო წიგნებში თითოეულ სახეში უნდა ვეძიოთ სახისმეტყველებითი, სიმბოლური შინაარსი ყოველი ხატისა. ოქრო, ვერცხლი, სპილენძი, მრავალფეროვანი ძვირფასი ქვებიც კი კარგავენ თავიანთ მატერიალურ ღირებულებებსა და თვისებებს და შემდეგნაირად მნიშვნელობენ: სპილენძის-ფერი ცეცხლისფერს ანუ ოქროსფერს ნიშნავს; ვერცხლისფერი - ზეციურ ნათელსა და ბრწყინვალებას ასახავს; ოქროსფერი მარადიულობის, უხრწნელობის, მოუკლებლობის ბრწყინვალებაზე მიგვანიშნებს. ფერმრავალ ქვათაგან მათი სისპეტაკე (სითეთრე) ნათლის სახეობაზე მეტყველებს, სიმენამულე - ცეცხლისფერობაზე, სიყვითლე ოქროსფერს აღნიშნავს, რაც თავად სინათლისფერად აღიქმება. ქართულ ეიკონურ სახისმეტყველებაში თვალი პატიოსანი ფერის წყალობით იძენს თვითკმარ ღირებულებას და უკვე როგორც სიმბოლო ემსახურება მის მფლობელს. აქ ფერი კი აღარ გაიაზრება სიმბოლოდ, არამედ ძვირფასი თვალი, რომელიც თავისთავად ფერადოვნებს (4,100).

ფერის საშუალებით ხდება მარადისობის აქტუალიზება ანუ განსხეულება. სიმსუბუქე, სიმძიმე, სიმხურვალე, გარშემონერილობა, მანძილი, ფერი და სხვა გრძნობადი თვისებები ქმნიან დრო-სივრცესი დასაზღვრულ სამყაროს. მათი საშუალებით ხდება მარა-

დისობის გაფორმება, სამყაროს ხატის აგება: „ჩვენ ვაცთა მოგვცა ქვეყანა, გვაქვს უთვალავის ფერითა“. თუ ისევ გრიგოლ ნოსელს დავუბრუნდებით: „ამით ფერითა შეამკო დამბადებელმა ხატი თვისი, ესე იგი არს ბუნებაი ჩუენი“ („კაცისა შესაქმნისათვის“).

თავად ღმერთისა და ღვთაებრივის დასახასიათებლად ყველაზე მეტად იმ საგანთა სახელები მიიღება, რომლებიც უფრო კეთილშობილია და სხვაზე უფრო დაახლოებულია თვით ღმერთთან. ასეთები კი უნივთო, არამატერიალური საგნებია და არა – მიწიერი: რადგანაც სინძინდე, უზადობა და უნივთობა ყველაზე მეტად არის დამახასიათებელი ღმერთისათვის. ქრისტიანული მსოფლმხედველობის ტელეოლოგიურ ცენტრს კი წარმოადგენს სწორედ მარადიული ნათელი, სახიერება. ამის მისაღწევი ერთ-ერთი გზა სახისმეტყველებითი აზროვნებაა, რომლის საფუძველსაც ქართულ ქრისტიანულ კულტურაში მზისა და ნათლის სიმბოლიკა წარმოადგენს.

## ლიტერატურა:

1. ბარბაქაძე რ., ფერის საკითხი ვეფხისტყაოსანში, „ცისკარი“, თბ., 1978, 3.
2. იმედაშვილი გ., ვეფხისტყაოსანი და ძველი ქართული მწერლობა, თბ., 1989.
3. იოანე დამასკელი, მართლმადიდებელი სარწმუნოების ზუსტი გადმოცემა – სიტყვა მართლისა სარწმუნოებისა, თბ., 1991.
4. იაკობიშვილი ლ., ფერი, სინათლე, სიმბოლო, თბ., 1996.
5. ნოზაძე ვ., ვეფხისტყაოსნის ფერთამეტყველება, პარიზი, 1963.
6. გრიგოლ ნოსელი, პასუხი ექუსთა მათ დღეთათვის. საქართველოს საეკლესიო კალენდარი, თბ., 1989.
7. ქართლის ცხოვრება, ტ. I. თბ., 1955.
8. ქართული პოეზია, ტ. I. თბ., 1979.
9. „შატბერდის კრებული“, თბ., 1979.
10. ძვ. ქართული ლიტერატურის ძეგლები, თბ., 1978.
11. ძვ. ქართული აგიოგრაფიული ძეგლები, თბ., ნ. II 1964.
12. ჰეგელი, ესთეტიკა, ტ. I. თბ., 1973.
13. სირაძე რ, ქართული ესთეტიკური აზრის ისტორიიდან, თბ., 1978.
14. ფსევდო-დიონისე არეოპაგელი, შრომები, თბ., 1961.
15. გრიგოლ პალამა, ჰომილია ფერისცვალების შესახებ. [www.orthodoxy.ge](http://www.orthodoxy.ge)
16. Бычков В.В. Византийская эстетика, М., 1978.
17. Гегель, Соч. Т. XIV, М., 1961.

Maia Kerkadze

# **Culture - Philosophical Content of "Transfiguration"**

## *Summary*

Given work discusses an interesting phenomenon of Georgian Christian culture, a word's aesthetic-ontological content. In particular, the work analysis the episode of Jesus Christ's transfiguration in the Gospel. More precisely, the article discusses the meaning of the word "transfiguration" in Georgian cultural-philosophical context.

In old Georgian thinking - in hagiography, himnography and in Georgian historical writings - it is not easy to find out the symbolical, as well as, in aesthetical sense of the phenomenon of color. Although it does not mean, that the old Georgian authors did not pay any attention to it. On contrary, discolourness, like a phenomenon of silence, has its own sense. Discolourness may be explained in two ways. The first is the well spread point of view among old Christian authors, that the phenomenon of spectrum colors can not express profound understanding of the universe. The second deals with another opinion that spectrum discolourness gives a chance for better reception of "main philosophical colors of the universe" - white and black.

For old Georgian Christian authors such spectrum colors as red, blue or green are only sensible qualities of material world. What about the eternal and invisible universe, has it no spectrum colors? Spectrum colors play their main role in actualizing, forming or shaping the image of the material world.

Eternal light is a central phenomenon for Christian teleological world understanding. It is something always identical with itself and contains no other spectrum colors anyway, because all this sort of colors immanently connected with an aspect of darkness